

INLEDNING

I boken *Det naturliga: En kritik av queerteorin, transhumanismen och det digitala livet* (2019) gör jag ett försök att utforska betydelsen av fenomenet/begreppet naturlig för människan. Ett annat sätt att beskriva min studie är att den handlar om på vilket sätt kroppen är grundläggande för människans existens i såväl deskriptiv som normativ mening. Vad innebär det att vi är kroppsliga varelser och hur är denna kroppslighet grundläggande för våra möjligheter att leva ett gott liv? Min utgångspunkt är att det alltsedan Platons dagar har funnits ett filosofiskt motstånd och avståndstagande från den kropp som förenar oss med den övriga naturen. Den mänskliga naturen har istället identifierats med det som *inte* återfinns i våra kroppar utan i den kultur som vi har utvecklat. Tänkandet har satts i motsatsställning till känslorna eftersom de sistnämnda är kopplade till kroppen och dess naturliga instinkter. Känslorna har sitt ursprung i kroppen och kan därför inte betraktas som tillförlitliga när vi söker sanningen om världen eller om det rätta sättet att leva, har filosofer hävdad. Istället bör vi förädla den rationalitet som är vårt mänskliga signum och som fullkomnats inom filosofin, vetenskapen och statskonsten. Så lyder det kognitiva evangelium som har förkunnats genom den västerländska kulturhistorien.

Min idé med boken är att illustrera hur avvisandet av människans kroppsliga natur inte bara är en utdöd filosofisk position – som vi idag benämner "idealism" – utan ett i högsta grad levande projekt. Idag finner vi den i form av en kognitiv funktionalism som identifierar tänkandet med en datamaskins operationer. Sitt mest kraftfulla uttryck når funktionalismen i transhumanismen: ett nätverk av forskare och politiska aktivister som strävar efter att göra sig kvitt människokroppen, inklusive hjärnan, och övergå till att existera som digital kod. När människan förvandlats till ettor och nollor kan vi lita till hållbarare material – kisel till exempel – än de organ, vävnader och celler som idag gör oss hopplöst sårbara, inte bara för känslostormar utan också för sjukdomar, ålderskrämpor och, ytterst, själva döden. I bokens femte och sista kapitel redogör jag för den medicinska och teknologiska utveckling som

får människor att drömma inte bara om ett mycket längre liv utan också om större kontroll över vårt genetiska material.

Transhumanisten vill, på väg mot den lysande framtid där det blivit möjligt att överföra hjärnans neurala aktivitet till en datamaskin, successivt övergå till att bli en cyborg genom att byta ut sinnesorgan och lemmar till avancerad elektronik. Hörsel och känselimplantat finns redan tillgängliga och även handproteser som kan styras med hjärnkraft. Men en ännu större förändring i riktning mot cyborglivet är det sätt på vilket vi redan nu mer eller mindre vuxit samman med smarta mobiltelefoner och bärbara datorer. Anpassningen till och omfamnandet av det som jag i boken kallar för "det digitala livet" är en utveckling som av många filosofer presenteras som en befrielse från kroppen – ett sätt att umgås över stora avstånd, välja sin identitet och skapa virtuella världar där naturens begränsningar inte längre gäller. I själva verket finns kroppen och vårt naturliga känsloliv med oss även på nätet. I bokens tredje och fjärde kapitel skärskådar jag den digitala underhållnings- och kommunikationsindustrin – dataspel och sociala medier – där oro, leda, avundsjuka, förstörelselusta och nyfikenhet till stor del visat sig styra vårt beteende. De digitala medieföretag som snabbt fått stort inflytande över våra liv – Facebook, Google, Netflix, Apple, Amazon och en uppsjö andra mer eller mindre kända bolag – vet exakt hur de skall formge sina produkter för att göra dem beroendeframkallande. Till sin hjälp har de inte bara ingenjörer och ekonomer utan även hjärnforskare och beteendevetare.

Jakten på den mänskliga naturen har alltså, snarare än att överges när datorn identifierats med förnuftet, övertagits från filosofer och humanister av medicinska forskare och biologiskt inriktade psykologer. Forskning som rör människokroppens – inklusive hjärnans – funktioner är mycket värdefull och i boken försöker jag visa på vilket sätt vi kan tillgodogöra oss sådana rön i vår förståelse av mänsklig läggning och identitet samt psykiatriska och, så kallade, "psykosomatiska" sjukdomar. Bokens andra kapitel om kronisk smärta och utmattningssyndrom – två grasserande plågor i vår samtid – är ett sådant försök, där jag vid sidan om den medicinska vetenskapen vänder mig till den fenomenologiska filosofin för att förklara hur den egna kroppen dels är vårt primära hem och dels är något främmande som befinner sig utanför vår kontroll.

Vi existerar i fundamental mening som kroppsliga varelser men erfarenheten av att finnas till *som kropp* har också en främmande sida –

sjukdomssymptom är det bästa exemplet på det. När hälsan tiger still kan vår uppmärksamhet och våra aktiviteter inriktas på andra saker än den egna kroppen, dock alltid mot bakgrund av en kroppsförankrad känsla som bestämmer vårt intresse. Om inte tankarna hade någon sådan förankring i kroppen genom känslorna skulle de aldrig *betyda* något för oss. Också forskaren känner när hon tänker – förundran, nyfikenhet, ångest eller leda – men hon gör bruk av känslorna inom ramen för ett teoretiskt tillvägagångssätt och en vetenskaplig metod. I andra mänskliga aktiviteter än vetenskap spelar känslorna en än mer grundläggande roll vad gäller de vägval som måste göras och hur vi skall se på målet för själva verksamheten – när det handlar om vad som är vackert, gott eller rätt att göra, till exempel.

I utforskandet av vad som är naturligt för människan menar jag att vi måste försöka kombinera två olika huvudperspektiv. Fenomenologins förstapersonsperspektiv som utgår från att vi existerar som medvetna och kommunicerande varelser i en värld fylld av betydelser är grundläggande för varje förståelse av det mänskliga. Men även det vetenskapliga perspektiv som brukar kallas för ett tredjepersonsperspektiv och är ett försök att anlägga en syn på världen – inklusive människan och hennes kropp – som är fritt från subjektiva tolkningar måste bringas i spel. Inget annat vore rimligt i den situation som vi befinner oss i vad gäller kunskapen om människans kropp (inklusive hjärnan) och resten av naturen. Men här lurar en fara: i den stund som förstapersonsperspektivet, istället för att kompletteras av, ersätts med en tredjepersonsanalys, hamnar vi i ett filosofiskt paradig som försöker *reducera* den mänskliga erfarenheten till ett stycke natur utan att ta hänsyn till dess meningsfyllda former. En sådan reduktionism har främst diskuterats inom medvetandefilosofins domäner, men i takt med att hjärnforskningen och evolutionsbiologin vuxit sig stark och förgrenat sig in i många olika vetenskapliga discipliner har den också dykt upp inom andra grenar av filosofin, som till exempel moralfilosofi och studier av språklig mening.

Jag har lagt ut spelplanen ovan, dels för att läsaren bättre skall kunna förstå det projekt som jag tar mig an i boken och dels för att bättre kunna ge svar på de frågor som tas upp av mina kritiker. De tre kommentarerna ägnar sig nästan uteslutande åt de tankar som jag utvecklar i bokens första kapitel om hbtqi-frågor och jag ville därför säga något om vad de andra kapitlen handlar om och hur hela bokprojektet ser ut. Det är inte förvånande att kritiken koncentreras på kapitel ett eftersom såväl Carlsson, Jeppsson som Folkmarson Käll har sina specialiteter inom delar av

filosofin som på olika sätt överlappar med genusvetenskap, men det tål att påpekas att boken också handlar om mycket annat än könsidentitet och sexualitet. Kritiska synpunkter på transhumanism och biologism väcker dock inte särskilt mycket ont blod i den svenska kontexten, snarare gillande kommentarer. Även överdrivet och destruktivt bruk av dataspel och sociala medier går det numera bra att kritisera – annat var det för bara tio år sedan då alla former av sådan teknologikritik identifierades med en konservativ och bakåtsträvande position i Sverige. Värre är det med queerteorin: här finns det många ömma tår kvar att trampa på, inte bara på universiteten utan också i kulturlivet och inom politiken.